

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΞ ΑΛΙΑΘΕΤΟΥ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

‘Ο ύπ’ ἀριθ. 2237 κώδιξ τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἕξ ἀγορᾶς τοῦ 1910, περιέχει ἐγχειρίδιον ὑπὸ τὸν τίτλον : « *Μοιρασιὰ κατὰ τοὺς νόμους τῶν τουρκῶν* ». Πρόκειται περὶ ἀσταχῶτου τευχιδίου, διαστάσεων 165 × 125, ἐκ φ. 13, ἕξ ὧν τὸ φ 1r καὶ μέρος τοῦ φ. 1v περιέχουν ἰταλογαλλικὸν λεξιλόγιον, δι’ ἄλλης χειρὸς, ἀρχ. *dignità temporalì — dignités temporels...* Ἐν φ. 1v - 12v : τὸ κατωτέρω ἐκδιδόμενον κείμενον τὸ φ. 13 λευκόν. Ἀχρονολόγητον, πιθανῶς ὅμως τῶν τελῶν τοῦ 1η’ αἰῶνος. Τὸ κυρίως κείμενον ἔχει γραφῆ ὑπὸ λίαν ἀνορθογράφου γραφέως, ὑπὸ τὴν μορφήν δὲ διαλόγου, μεταξὺ Μ[αθητοῦ] καὶ Δ[ιδασκάλου], εἰς 116 ἐρωτήσεις καὶ ἰσαριθμοὺς ἀπαντήσεις, ἐπιχειρεῖ νὰ λύσῃ τὰς κυριωτέρας ἀπορίας ἐπὶ τοῦ ἕξ ἀδιαθέτου κληρονομικοῦ Δικαίου τῶν μωαμεθανῶν, παραλειπομένων ὅμως πολλῶν θεμάτων π.χ. οὐδεμίαν ποιεῖται μνεῖαν τοῦ κληρον. δικαιώματος τοῦ πάτρωνος ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀπελευθέρου δούλου¹, ἴσως διότι τὸ πονημάτιον συνεταιχθῆ εἰς ἐποχὴν, καθ’ ἣν εἶχεν ἀπαγορευθῆ εἰς τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἔχουν δούλους (1759)²· ἐπίσης παραλείπει τοὺς λόγους ἀναξιοῦτος³, ὡς καὶ τὰ περὶ τοῦ κληρον. δικαιώματος πλειόνων χηρῶν⁴, τὸ τελευταῖον, προφανῶς, διότι παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἀπηγορεύετο ἡ πολυγαμία. Κατ’ οὐσίαν, αἱ ἐρωταποκρίσεις ἀπὸ 116 περιορίζονται εἰς 79, διότι 37 ἐκ τούτων ἐπαναλαμβάνονται· καίτοι ἡ φραστικὴ διατύπωσις τῶν ἐπαναλαμβανομένων ἐρωταποκρίσεων δὲν συμπίπτει πάντοτε, παρέλειψα ταύτας, πρὸς ἀποφυγὴν ταυτολογίας. Ἐν τῇ ἐκδόσει δὲν ἐτήρησα τὴν ὀρθογραφίαν, οὐδὲ τὰ σημεῖα στίξεως· ἡ ἀρίθμησης τῶν παραγράφων δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κώδικι· αἱ ἐμαὶ προσθῆκαι ἐντὸς ().

¹ Πρβλ. J. D. Luciani, *Traité des successions musulmanes* (Paris 1890) §§ 89 - 113, σ. 58 - 81.

² Πρβλ. Ἀθ. Κομνηνοῦ - Ὑψηλάντου, *Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν*, σ. 382.

³ Πρβλ. J. D. Luciani, ἐνθ’ ἄνωτ. §§ 168 - 222, σ. 131 - 174, Δ. Ν. Δημητριάδου (Δημητρίδου), *Ἱερονομικὸν κληρον. τῶν Μωαμεθανῶν Δίκαιον Φεραῖζ* (Ἀθ. 1915), σ. 13 - 26.

⁴ Πρβλ. J. D. Luciani, ἐνθ’ ἄνωτ., § 273, σ. 213.

Ὁ λόγος τῆς συντάξεως τοῦ ἐγχειριδίου τούτου ἑλληνιστί, δὲν νομίζω νὰ ἦτο ἢ χρησιμοποίησις του ὑπὸ ἑξισλαμισθέντων χριστιανῶν, διότι ἡ ὅλη διατύπωσις προϋποθέτει ἄλλοφύλους καὶ ἄλλοθρήσκους¹. Θεωρῶ πιθανώτερον, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἐγχειριδίου ἦτο νὰ πληροφορηθῇ τοὺς χριστιανοὺς περὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομικῆς διαδοχῆς κατὰ τὸν τουρκικὸν νόμον, δεδομένου ὅτι — ὡς θ' ἀναπτύξω κατωτέρω — οὗτος ἐφηρομόζετο θεωρητικῶς μὲν πανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πράξει εἰς ὄρισμένας περιφερείας².

* *

Διὰ τῶν σουλτανικῶν προνομιακῶν ὁρισμῶν³, ἐκ τοῦ ἀστικού Δικαίου μόνον τὸ θέμα τῆς συστάσεως καὶ λύσεως τοῦ γάμου μεταξὺ χριστιανῶν ἀφέθη — θεωρητικῶς τοῦλάχιστον⁴ — ἀπολύτως καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς πρὸς τε τὸ ἐφαρμοστέον δίκαιον καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων ἐκδίκασιν τῶν σχετικῶν ὑποθέσεων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κληρονομικὴν διαδοχὴν, ἡ ὁποία μᾶς ἐνδιαφέρει σήμερον, ἐπετράπη ἢ διὰ διαθήκης διάθεσις μόνον ὑπὲρ ἀνωτάτων ἀξιωματοῦχων τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ὑπὲρ ἐκκλησιῶν, μονῶν, ἢ εὐαγῶν ἰδρυμάτων — τῆς ἐκτελέσεως ὅμως ἀνατιθεμένης, σχεδὸν πάντοτε⁵, εἰς τὸ ἱεροδικεῖον — τῶν μὲν κλη-

¹ Ὅρα π.χ. ἐν τῷ κειμένῳ § 54.

² Ὅρα ἀπόφασιν βοεβόδα Μυκόνου (1672) ἐφαρμοσάσης ὄθωμ. δίκαιον ἐπὶ κληρ. διαφορᾶς, ὑπὸ Ι. Βισβίτζη, ἐν τεύχει 500ετηρίδος Ἀλώσεως, σ. 199.

³ Ἀφθονωτάτη ἢ σχετικὴ βιβλιογραφία· πρβλ. γενικώτερον Π. Ζέπον, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικαίου 11 (1944), σ. 58, σημ. 2, Ν. Πανταζόπουλον, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικαίου 10 (1943), σ. 449 ἐπ.· κατάλογον τῶν δημοσιευθέντων ὁρισμῶν ὑπὸ Δ. Γκίνη, ἐν ΕΕΒΣ 26 (1956), σ. 164 ἐπ.

⁴ Ἡ ἐπιφύλαξις ἀπαραίτητος, διότι ἡ αὐθαίρεσις τῶν κατακτητῶν ἀνέτρεπε συχνὰ τὰς διατάξεις τῶν ὁρισμῶν· τὴν ἀπόδειξιν τούτου ἔχομεν, πλὴν τῶν μαρτυριῶν περιηγητῶν, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς διατυπώσεως τῶν σχετικῶν διατάξεων, ὅχι ὅτι αἱ ὑποθέσεις τοῦ γάμου ἀνήκουν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου ἢ τοῦ ἐπισκόπου, ἀλλ' ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ ἐπέμβασις τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν εἰς τὰς ὑποθέσεις γάμου τῶν χριστιανῶν. Χαρακτηριστικὴ ἢ διατύπωσις τοῦ Ζ. Μαθᾶ (Κατάλογος Πατριαρχῶν, ἐκδ. β', 1884, σ. 158): «...κατ'ὀρθωσεν ὁ [πατριάρχης] Σαμουήλ [ὁ Α', τῷ 1772] ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπαγορευθῶν αὐστηρῶς τῆν... εἰς τοὺς γάμους ἐπέμβασιν τῶν Πολιτικῶν Ἀρχῶν...». Διαζύγια χορηγηθέντα δι' «ἐξωτερικοῦ χοιζετίου» ἀναφέρονται εἰς πατριαρχικὰ διαζευκτήρια τοῦ 15' αἰῶνος· ὄρα Γεν. Ἀρ. α. π. α. τ. ὁ γ. ο. υ., Φωτίειος Βιβλιοθήκη 2 (1935), σ. 124, 128, 131, 142. Τὴν τουρκικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν λόγων διαζυγίου, ἕνεκα τῶν συχνῶν ἐπεμβάσεων τῶν κατακτητῶν, ἐπεσήμανα ἤδη, ἐν ΕΕΒΣ 25 (1955), σ. 121 ἐπ.

⁵ Κατ' ἐξαιρέσιν, ἐν βερατίῳ ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Διονυσίου Δ' (1η' αἰῶν), τὸ ἔγκυρον τῆς διαθήκης ἱερέως κρίνεται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου· ἐπίσης ἐν βερατίῳ ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου Ε' (1754), αἱ διαθήκαι τῶν κλη-

ρικῶν ἀπάσης¹ τῆς περιουσίας των, τῶν δὲ λοιπῶν χριστιανῶν τοῦ τρίτου² μέρους ταύτης. Οἱ κατακτηταὶ προφανῶς ἐπεδίωξαν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὄθωμ. Δικαίου εἰς τὴν ἕξ ἀδιαθέτου κληρονομικὴν διαδοχὴν τῶν χριστιανῶν³, ἔχοντες πρὸς τοῦτο μέγα ὕλικὸν συμφέρον, διότι, ἐλλείψει συγγενῶν μέχρις ὄρισμένου βαθμοῦ⁴, περιήρχετο ἡ περιουσία τοῦ θανόντος

ρικῶν « νὰ κρίνονται μὲ ρωμαίους κριτάς ». Πρβλ. Μ. Γ ε δ ε ῶ ν, 'Ἐπισ. γράμματα τουρκικά, σ. 79 καὶ 99.

¹ Οὕτω βεράτιον τοῦ 1707 ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου 'Ιεροσολύμων, ἐν Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 16, βεράτιον τοῦ 1756 ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Κρήτης, ὑπὸ Γ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ ο υ, ἐν π. Χριστ. Κρήτη 2 (1913), σ. 112, φερμάνιον τοῦ 1755 ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Χίου, ὑπὸ Β. Μ α υ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, Τουρκικά ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἱστορίαν τῆς Χίου, σ. 41, βεράτιον τοῦ 1662 ὑπὲρ πατριάρχου Διονυσίου Γ', ἐν Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 11' εἰδικῶς διὰ τὴν κληρονομίαν μοναχῶν, φερμάνιον Μουσταφᾶ Γ', τοῦ 1764, ἐν Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 57 ἐπ. 'Ἐν ἄλλοις ὁμοῦς ὀρισμοῖς τίθενται ὄρισμένοι περιορισμοί: οὕτω ἐν βερατίῳ ὑπὲρ μητροπολίτου Πεκίου (1739 - 1746) ὅπου ἰσχύει μόνον διὰ τοὺς ἀνευ κληρονόμων ἀποβιώσαντας κληρικούς (Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 22)· ἐπίσης ἐν βερατίῳ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Λεοντίου, τοῦ 1604 (Γ ε δ ε ῶ ν, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 89 ἐπ., ἀριθ. 33).

² Συμφώνως καὶ πρὸς τὸ ὄθωμ. Δίκαιον πρβλ. Δ. Ν. Δ η μ η τ ρ ι ᾶ δ ο υ, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 8 καὶ 109 - 112. Οὕτω τελικῶς ἀπεκροσταλλώθη ἡ ἀξίωσις τῶν Τούρκων ἐν τῇ διενέξει των πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον, τῷ 1883, ἀφ' ἧς ὁμοῦς ἀξιώσεως ἐν τέλει ὑπεχώρησαν (πρβλ. ἐν π. 'Ἐκκλ. 'Αλήθεια 3, σ. 564 - 570 καὶ 4, σ. 125 - 135, 174 - 178 καὶ 470). 'Ἐξ ἀναφορᾶς τοῦ 1878 τοῦ Σ τ υ λ. Χ ο υ ρ μ ο υ ζ ἰ ο υ πρὸς τὸν βαλῆν Σάββα πασᾶν τῆς Κύπρου, φαίνεται, ὅτι ἐπέμενον οἱ Τούρκοι καὶ ἐν Κύπρῳ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω περιορισμῶν, παρὰ τὰ ἀντίθετα φερμάνια πρβλ. Κ. Χ ρ υ σ ᾶ ν θ η, ἐν π. Κυπριακὰ Σπουδαί 18 (1954), σ. 47 - ρα'. 'Ορισμοὶ τινες, ἀντὶ τοῦ 1/3, ἀναφέρουν ἀλλῶς: μέρος τῆς περιουσίας. Κατὰ τὸν Ν. Μ ο σ χ ο ὕ ᾱ κ η ν (Τὸ ἐν 'Ελλάδι Δημόσιον Δίκαιον ἐπὶ τουρκοκρατίας, 'Αθ. 1882, σ. 54) τὸ 1/2. 'Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ φερμάνιον τοῦ 1823, ὑπὲρ τοῦ μητροπολίτου Κρήτης Καλλινίκου (βλ. Γ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ ο υ, ἐν π. Χριστ. Κρήτη 2, 1913, σ. 238) καθ' ὃ: « ἡ ἐνώπιον τοῦ μητροπολίτου ἢ τοῦ πατριάρχου γενομένη διαθήκη ὑπὸ τῶν ἀποθανόντων ἱερέων ἢ ὑποτελῶν ρωμαίων, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας των, εἶναι δεκτὴ, ὡς καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἐπὶ τούτῳ ἐξιστασίων μαρτύρων ». Προφανῶς οἱ Τούρκοι ἤθελον νὰ περιποιηθοῦν τοὺς Κρήτας, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ 'Αγῶνος, δι' εὐνοήτους λόγους.

³ Γενικῶς, ὑπῆρχεν ἡ τάσις ἐπιβολῆς τοῦ Δικαίου των ὑπὸ τῶν Κατακτητῶν πρβλ. Ν. Π α ν τ α ζ ο π ο ὕ λ ο υ, 'Απὸ τῆς « λογίας » παραδόσεως εἰς τὸν ἀστικὸν κώδικα ('Αθ. 1947), σ. 111 ἐπ.

⁴ 'Ἡ ἀπεριόριστος κληρονομικὴ διαδοχὴ τοῦ 'Ιουστινιανοῦ (Νεαφαί 118, 127), περιορισθεῖσα ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς δυναστείας ἐπὶ συγκακριμένων περιπτώσεων, ἐξηκολούθησεν ἰσχύουσα ἐπὶ τουρκοκρατίας πρβλ. Γ. Μ α ρ ι δ ᾱ κ η, Τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἐν ταῖς Νεαφαίς, σ. 272 ἐπ., Γ. Π ε τ ρ ο π ο ὕ λ ο υ, 'Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ ρωμ. δικαίου ('Αθ. 1944), σ. 1288 ἐπ., Π. Ζέπου, Συναγματικὸν Νομικὸν ('Αθ. 1936), σ. 122 ἐπ. Βλ. παραλλαγὴν Νομοκάνονος Μ α λ α ξ ο ὕ, ΣΖ' 2 ἐν Θέμιδι Σγούτα, 7 (1856), σ. 221. 'Ἐν τούτοις ἐν τῷ ἀνεκδότῳ Νομίμῳ τοῦ Θεοφίλου

εἰς τὸ Δημόσιον¹. Σημειωτέον, ὅτι, κατὰ τὸ ὄθωμ. Δίκαιον, ἡ διὰ διαθήκης διάθεσις τῆς περιουσίας ἀπηγορεύετο², ἐπιτρεπομένων μόνον περιορισμένων κληροδοτημάτων ὑπὲρ εὐαγῶν ἰδρυμάτων³. Συνεπῶς διὰ τῶν προνομιακῶν ὀρισμῶν, οὐσιαστικῶς, μόνον διὰ τοὺς διαθέτας κληρικούς ὑφίστατο προνόμιον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο περιορισμένον: ὑπὲρ κληρονόμων κληρικῶν ἢ εὐαγῶν ἰδρυμάτων, διὰ δὲ τοὺς λαϊκοὺς ἐφηρομόζετο τὸ διὰ τοὺς κατακτητὰς ἰσχύον Δίκαιον⁴.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τοὺς προνομιακοὺς ὀρισμοὺς. Ἄλλως ὅμως παρουσιάζεται ἡ πραγματικότης κατὰ τὰ γραπτὰ ἔθιμα δικαίου ὄρισμένων περιφερειῶν ἢ νήσων καὶ εἰς τὰς ἀπαντήσεις τῶν εἰρηνοδικῶν καὶ δημογεροντιῶν τοῦ 1833, εἰς τὰ ἐρωτήματα τοῦ Γραμματέως τῆς Δικαιοσύνης⁵.

Καμπανίας (ΙΖ' 18) καλοῦνται οἱ ἐκ πλαγίου μέχρι καὶ τοῦ ἡ' βαθμοῦ. Ἡ αὐθαίρεσις τῶν κατακτητῶν ἐφθανεν ἐνίστε μέχρι τοῦ σημείου, ν' ἀρνοῦνται τὴν κληρον. διαδοχὴν χριστιανῶν πέραν τῶν τέκνων! νὰ θεωροῦν δηλ. τὴν περιουσίαν τῶν ἀτέκνων ὡς περιερχομένην εἰς τὸ Δημόσιον' οὕτως ἐν Λαρίσῃ, κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα' πρβλ. Π. Κοντογιάννην, ἐν π. Ἀθηνᾶ 18 (1905), σ. 151.

¹ Ἐν τούτοις ἐν ὀρισμῷ τοῦ Μεχμέτ Ἀλή τῆς Αἰγύπτου τοῦ 1831, διατάσσεται ὅπως περιέχονται εἰς τὸ πατριαρχεῖον αἱ περιουσίαι τῶν ἀποθησκόντων ἀκλήρων Χριστιανῶν' βλ. Θ. Μ. Μοσχονᾶν, ἐν Ἀρχ. Ἐκκλ. καὶ Καν. Δικαίου 11 (1956), σ. 229.

² Πρβλ. Ν. Δ. Δημητριάδην, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 7. Διότι ἡ διάθεσις τῆς περιουσίας ἄλλως ἢ ὡς ὥρισεν ὁ Θεός, ἀποτελεῖ ἀσέβειαν.

³ Πρβλ. J. L u c i a n i, ἐνθ' ἀνωτ., § 116, Δ. Ν. Δημητριάδην, ἐνθ' ἀνωτ., σ. 8.

⁴ Ἐξαιρετικῶς ἐν Καισαρείᾳ, κατὰ τὸν ὀρισμὸν τοῦ 1734 (πρβλ. Κ. Ἀμαντοῦν, ἐν Πρ. Ἀκαδ. Ἀθ. 10, σ. 52) ἐν Χίῳ, κατὰ τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ 1535 καὶ τοῦ 1578 (πρβλ. J. St é p h a n o p o l i, Les îles de l'Égée, leurs privilèges, Ἀθ. 1912, σ. 13, σημ. 3) καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας (ὀρισμὸς τοῦ 1579), ἐπετρέπη ἀπεριορίστως ἢ διὰ διαθήκης διάθεσις τῆς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὰς συνθηθείας των.

⁵ Αἱ δοθεῖσαι ἀπαντήσεις, ὡς ἀπὸ μακροῦ διεπιστώθη, δὲν φαίνονται πάντοτε ἀκριβεῖς· εἰς τὴν ἀνακρίβειαν τούτων συνετέλεσε, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ἄστοχος πρόταξις ἐν ἐκάστη ἐρωτήσει τῆς «κατὰ νόμον» λύσεως· τοῦτο παρέπειθε τοὺς ἐρωτούμενους ν' ἀπαντήσουν, ὅτι αἱ συνήθειαί των συμπίπτουν πρὸς τὸν νόμον, ἵνα μὴ ἐμφανισθοῦν ὡς ἔχοντες συνήθειας ἀντιθέτους πρὸς τὸν νόμον—δεδομένου, ὅτι ὑπῆρχε κατὰ τοὺς μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν χρόνους παρὰ πολλοῖς προκατάληψις κατὰ τῶν νομικῶν ἐθίμων, ὡς περιεχόντων ὀθωμανικὸν Δίκαιον (πρβλ. Α. Χρυσανθοπούλου, Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνθηθειῶν, Ἀθ. 1853, σ. 17, σημ. 1) ἂν καὶ παρ' ἄλλοις ἐπεκράτει ἀντίθετος ἀντίληψις (πρβλ. Ι. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53/1949, σ. 238) — ἢ διότι, παρανοοῦντες τὴν ἐρώτησιν, ἢ μὴ ἔχοντες σαφῆ ἀντίληψιν τῶν νομικῶν ἐθίμων των, εὔρισκον ἀκοπωτέραν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἡ συνήθεια συμφωνεῖ πρὸς τὸν νόμον. Σημειωτέον, ὅτι δὲν ἦτο πάντοτε ἀσφαλὲς τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου, ἢ μάλλον ποῖον νόμον ὑπενόει τὸ ἐρωτηματολόγιον· π.χ. τὸ 2ον ἐρώτημα, περὶ τῶν τέκνων ὡς ἀναγκαίων κληρονόμων, βασίζεται ἐπὶ τῆς Νεα-

Φαίνεται, ότι εις τὰς πλείστας τῶν περιφερειῶν δὲν ἐφηρομόζετο τὸ ὀθωμανικὸν Δίκαιον ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς. Σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν ὀκτῶ ἐν ὄλῳ «ζητημάτων» τοῦ πρώτου ἐρωτηματολογίου, τὰ τέσσερα (ὑπ' ἀριθ. 1, 3, 4 καὶ 5) ἀφοροῦν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν τὸ δὲ 2^{ον}, περὶ τῶν τέκνων ὡς ἀναγκαίων κληρονόμων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐθιμικοῦ τούτου Δικαίου, φαίνεται, ὅτι εἰς μὲν τὴν Χαλκίδα¹, Ρόδον² καὶ Κῶ³, ἀσφαλῶς, πιθανώτατα δὲ καὶ εἰς τὴν Χίον⁴, ἐφηρομόζετο ἐπὶ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρον. διαδοχῆς τὸ ὀθωμ. Δίκαιον. Ὡς πρὸς τὴν περιέλευσιν τῆς περιορισίας τοῦ θανόντος, ἔλλειψαι κληρονόμων, εἰς τὸ τουρκικὸν Δημόσιον, ἢ ἀπάντησις εἰς τὴν σχετικὴν 3ην ἐρώτησιν, εἶναι καταφατικῆ⁵, πλὴν τῶν ἐξῆς ἐξαιρέσεων: α) ἐν Κορώνη⁶, Μεθώνη⁷ καὶ Ἀνδρούσση⁸: διανέμεται μεταξὺ ἐπισκόπου, ἐκκλησίας καὶ πτωχῶν β) ἐν Τριπόλει⁹, Καρυταίνῃ¹⁰ καὶ Ἀγ. Πέτρῳ¹¹: μεταξὺ ἐκκλησίας, μονῶν, σχολείων καὶ πτωχῶν γ) ἐν Σπάρτῃ¹²: ὑπὸ τοῦ φίλου του, ἢ τοῦ ἰσχυροτέρου τῆς ἐπαρχίας δ) ἐν Μάνῃ¹³: ὑπὸ τοῦ φίλου του,

ρᾶς 115 καὶ τῶν Βασιλικῶν, πηγῶν ἀγνώστων ἐπὶ τουρκοκρατίας ἀντιθέτως, ἢ Ἐξάβιβλος καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς συμπληθέντα ἰδιωτικὰ ἐγχειρίδια, παρενόησαν τὴν διάταξιν τῆς Ν. 115, διατυπώσαντα διατάξεις ἀντιφασκούσας πρὸς ἀλλήλας (πρβλ. Z a c h a r i ä v o n L i n g e n t h a l, Geschichte d. griechisch-röm. Rechtes, σ. 184, Γ. Πετροπούλου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 1320) ἐπίσης ἐν τῷ 3ῳ ἐρωτήματι δὲν διασαφηνίζεται, μέχρι ποίου βαθμοῦ κληρονομοῦν «κατὰ νόμον» ἐξ ἀδιαθέτου οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς, διότι, ἐὰν ἡ ἐρώτησις ὑπενόει τὰς Ν. 118 καὶ 127, οἱ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς κληρονομοῦν ἐπ' ἀπειρον, ἐν ᾧ κατὰ τὴν Ἐξάβιβλον (5, 8, 17) μέχρι τοῦ ὀγδόου βαθμοῦ. Ἐνίοτε ὅμως ἡ ἀνακρίβεια τῶν ἀπαντήσεων ὀφείλετο εἰς προσωπικὰ συμφέροντα τῶν ἀπαντῶντων (πρβλ., προκειμένου περὶ Τήνου, Λ. Χρυσανθοπούλου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 15).

¹ Πρβλ. Λ. Χρυσανθοπούλου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 51 καὶ 141, Ἰακ. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53 (1949), σ. 234.

² Πρβλ. Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου, Νομικὰ ἔθιμα τῆς νήσου Καρπάθου (Ἀθ. 1926), σ. 63.

³ Αὐτόθι, σ. 49.

⁴ Πρβλ. Ἰακ. Βισβίτζη, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 234, σημ. 5 καὶ 237, σημ. 2, τοῦ Ἰδίου, ἐν ΕΑΙΕΔ 1 (1948), σ. 36, Γ. Μαύρου, ἐν π. τοῦ ἐν Χίῳ Συλλόγου Ἀργέντη 1 (1938), σ. 67 ἔπ.

⁵ Μόνον ἐκ τῆς Ἀνατ. Σπάρτης, ἢ ἀπάντησις εἶναι σαφῶς ἀρνητικῆ πρβλ. Ἰ. Βισβίτζη, ἐν π. Ἀθηνᾶ 53 (1949), σ. 254.

⁶ Λ. Χρυσανθοπούλου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 16.

⁷ Αὐτόθι, σ. 18.

⁸ Αὐτόθι, σ. 22.

⁹ Αὐτόθι, σ. 29.

¹⁰ Αὐτόθι, σ. 30.

¹¹ Αὐτόθι, σ. 31.

¹² Αὐτόθι, σ. 33.

¹³ Βλ. Π. Καλλιγᾶ, Μελέται καὶ Λόγοι, τ. 1, σ. 215.

ἢ τοῦ πλησιεστέρου τῆς ἐπαρχίας· ε) ἐν Πόρφ¹: ὑπὸ τῶν περιποιουμένων αὐτόν· ς) ἐν Ἐπιδαύρῳ Λιμηροῦ²: κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου καὶ κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· ζ) ἐν Βρεσθénéοις Λακεδαίμονος³: ὑπὸ τοῦ χωρίου καὶ τῆς ἐκκλησίας· η) ἐν Μήλω⁴: « ὅστις τῶν πολιτῶν ἐκαλλιεργοῦσε γῆν ἀκαλλιέργητον, μὴ ἔχουσαν κύριον, τὴν ἐξουσίαζε καὶ ἰδιοκτησίαν τὴν ἔκαμε ». Μόνον πέντε περιφέρειαι: Σῦρος⁵, Ἄνδρος⁶, Πάρος⁷, Θῆβαι⁸ καὶ Φολέγανδρος⁹, ἀποφεύγουν ν' ἀπαντήσουν ἀμέσως, δηλοῦσαι, ὅτι δὲν ὑπάρχει παράδειγμα ν' ἀπέθανέ τις ἄνευ συγγενῶν!

Πάντως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐξ ἐθίμου Δικαίου διακρίνομεν ἐνίοτε ἐπίδρασιν τοῦ ὄθωμανικοῦ Δικαίου τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς¹⁰, ὡς ἐν Χίῳ: ὁ διπλασιασμός τῆς κληρονομικῆς μερίδος τῶν ἀρρένων τέκνων ἔναντι τῆς τῶν θηλέων¹¹, ἢ ὁ προσδιορισμός, εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, τοῦ κληρονομικοῦ μεριδίου τῆς συζύγου εἰς τὸ $\frac{1}{7}$ τῆς περιουσίας¹².

Αἱ διαφοραὶ μεταξύ βυζαντινοῦ καὶ ὄθωμανικοῦ Δικαίου ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἦσαν τεράστιαι: κατὰ τὸ τελευταῖον, τὰ χρεῖα τοῦ κληρονομούμενου δὲν μετεβιβάζοντο εἰς τοὺς κληρονόμους, ἀλλὰ προαφηροῦντο ἐκ τῆς κληρονομικῆς περιουσίας¹³: δὲν ὑπῆρχον κανόνες κληρονομικῆς διαδοχῆς, ἐφαρμοζόμενοι κατ' ἀναλογίαν¹⁴, ἀλλ' ἐφ' ἑκάστης συγκεκριμένης περιπτώσεως ὑφίστατο ὠρισμένη ἐκ τῶν προτέρων λύσις· πλὴν γενικωτάτων τινῶν κανόνων,

¹ Πρβλ. Α. Χρυσανθοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 40.

² Αὐτόθι, σ. 34.

³ Αὐτόθι, σ. 36. Ὁ Θεοδώρητος, ἐν τῇ ἀπαντήσει του προσθέτει: « ἢ ἂν πληροφροεῖτο ὁ ἀποδεκτικὸς (σπακί), ὡς μαιχιλικὰ, τουρκικὰ, τὰ ἐπωλοῦσε ».

⁴ Πρβλ. Ἰ. Βισβίτζην, ἐν ΕΑΙΕΔ 6 (1955), σ. 127.

⁵ Πρβλ. Ἰ. Βισβίτζην, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 124 καὶ τοῦ ἰδίου, ἐν π. Ἀθηνᾶ 13 (1949), σ. 234, σημ. 5.

⁶ Πρβλ. Δ. Πασχάλην, ἐν Ἀρχ. Οἰκ. καὶ Κοιν. Ἐπιστ. 5 (1925), σ. 7.

⁷ Πρβλ. Α. Χρυσανθοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 12 καὶ Ἰ. Βισβίτζην, ἐν ΕΑΙΕΔ 7 (1956), σ. 14.

⁸ Πρβλ. Α. Χρυσανθοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 50.

⁹ Πρβλ. Ἰ. Βισβίτζην, ἐν ΕΑΙΕΔ 7 (1956), σ. 17.

¹⁰ Πρβλ. Ν. Πανταζοπούλου, Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ ἑλληνικοῦ Δικαίου (Ἀθ. 1949), σ. 31. Ὁ Zachariä v. Lingenthal, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 145, ἀποκρούει τὴν γνώμην τουρκικῆς ἐπίδράσεως εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Δικαίου τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς.

¹¹ Πρβλ. Δ. Γκίνην, ἐν π. Ἑλληνικά 11 (1939), σ. 299 ἐπ. Ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Μεθώνης, αἱ θυγατέρες ἐλάμβανον μικροτέραν μερίδα τῶν υἱῶν· πρβλ. Α. Χρυσανθοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 18.

¹² Πρβλ. Ζέπων, J.G.R., τ. 8, σ. 485.

¹³ Πρβλ. J. Luciani, ἐνθ' ἄνωτ., §§ 1 καὶ 36.

¹⁴ Πρβλ. Δ. Ν. Δημητριάδη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 7.

τεθέντων ὑπὸ τοῦ Κοραίου¹, αἱ λύσεις αὐται εἶχον δοθῆ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Ἰσλαμισμού ὑπὸ ἀράβων νομομαθῶν².

Ἡ μόνη ἐνδιαφέρουσα τοὺς κατακτητὰς περίπτωσις, πρὸς πιστὴν τήρησιν τοῦ ὅθωμ. Δικαίου ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἦτο ἡ μὴ ὑπαρξίς κληρονομῶν, ἵνα περιέλθῃ εἰς τὸ Δημόσιον ἢ κληρονομία· ἀλλ' οἱ ἀκληροὶ χριστιανοί, πρὸς ἀποφυγὴν τούτου, ἔσπευδον νὰ υἱοθετήσουν ξένον τινὰ πρὸ τοῦ θανάτου των³, ἢ διὰ πράξεων ἐν ζωῇ μετεβίβαζον τὴν περιουσίαν των εἰς ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα, παρακρατοῦντες τὴν ἐφ' ὄρου ζωῆς των ἐπικαρπίαν.

*
*

Νομίζω πολλαχῶς ἐνδιαφέρουσαν τὴν ἔκδοσιν τοῦ διαλογικοῦ τούτου πονηματίου· πλὴν τοῦ γλωσσολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, λαμβάνομεν γινῶσιν τῶν κυριωτέρων διατάξεων τοῦ ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῶν χριστιανῶν μουσουλμανικοῦ Δικαίου τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς, ἔχομεν δὲ οὕτω πρόχειρον τὸν ἔλεγχον τῆς καταγωγῆς ὠρισμένων νομικῶν ἐθίμων τῆς περιόδου ταύτης· π.χ. ὁ συντάκτης τῆς ἐκθέσεως περὶ τοῦ ἐξ ἐθίμων Δικαίου τῆς Χίου Γ. Καλόγνωμος⁴, δὲν θὰ ἐδικαιολόγῃ, ὡς ἔπραξε⁵, τὸ ἔθιμον καθ' ὃ « τὰ μὲν ἀρσενικὰ παιδιὰ ἐλάμβανον δύο μερίδια, τὰ δὲ θηλυκὰ ἓν » ἐν Χίῳ, ἐὰν ἐγίνωσκε τὴν πηγὴν τοῦ ἐθίμου. Ἐπίσης διὰ τοῦ Ἐγχειριδίου⁶ ρίπτεται φῶς εἰς τὰς ἄλλας ἀκατανοήτους ἐκφράσεις: γάλα καὶ ὀκτάριν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰάκ. Βισβίτζη⁷ δημοσιευθέντα νοταριακὰ ἔγγραφα ἐκ Χίου, ὑπ' ἀριθ. 20, 63 καὶ 64. Ἐπίσης τώρα πληροφοροῦμεθα, πόθεν τὸ περίεργον ποσοστὸν 1/7 τῆς ἡμέρας εἰς Λεοντάρι Μεγαλοπόλεως καὶ εἰς Πάρον⁸.

¹ IV 8, 12, 13, 14, 15, 175.

² Πρβλ. J. L u c i a n i, ἐνθ' ἄνωτ., §§ 106, 265, 286, 328, 402, 446, 458-462, 474, 481, 482, 483, 501 (ἀριθ. 4), 504, 547, 548, 589-597.

³ Ἐν τῇ ἀπαντήσει τοῦ Εἰρηνοδίκου Ἀμοργοῦ (1833) δηλοῦται τοῦτο ρητῶς: «...διὰν ὁμως δὲν ἔχη κανένα συγγενῆ, τότε υἱοθετεῖ ἕνα ξένον καὶ τὸν ἔχει εἰς τὰς ἀνάγκας του... καὶ λαμβάνει ὅλοσχερῶς τὴν κτηματικὴν του κατάστασιν». Πρβλ. Ἰ. Βισβίτζην, ἐν ΕΑΙΕΔ 7 (1956), σ. 18. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Ἄν. Χριστοφιλόπουλος (Σχέσεις γονέων καὶ τέκνων κατὰ τὸ βυζ. Δίκαιον, Ἀθ. 1946, σ. 82) τὸ κύριον ἀποτέλεσμα τῆς υἱοθεσίας κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους ἦτο ἡ ἀπονομὴ τῶν κληρον. δικαιωμάτων. Πρβλ. Ἀπ. Βακαλόπουλον, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικ. 13 (1946), σ. 196 καὶ Γ. Πετρόπουλον, Νομικὰ ἔγγραφα Σίφνου, τ. Α' (Ἀθ. 1956), σ. 397.

⁴ Ἐν π. Ἑλληνικά 11 (1939), σ. 299-306.

⁵ Αὐτόθι, σ. 300 καὶ σημ. 1.

⁶ §§ 2, 4, 5, 42.

⁷ Ἐν ΕΑΙΕΔ 1 (1948), σ. 1-164.

⁸ Πρβλ. Π. Καλλιγᾶ, ἐνθ' ἄνωτ., §§ 70, 73.

Γλωσσολογικῶς, τὸ κείμενον παρουσιάζει ἐλαχίστην ἰταλικὴν ἐπίδρασιν (ρέστος § 44, κάρτο §§ 71, 72, 97), συνήθη εἰς δικαιογράφα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, μίαν μόνον τουρκικὴν λέξιν: *κουραμαῖς* (§ 35), μίαν λέξιν ἐκ παρανοήσεως: *κάτω ὄντες* = κατιόντες (§ 83) καί, ἕως, μίαν ἀθησαύριστον λέξιν: *ἐδικουσύνη* (§§ 54, 55, 56, 83).

Ἐν τέλει παραθέτω λεξιλόγιον ἰδιωματικῶν ὄρων.

KEIMENON

f. 1v

Μοιρασιὰ κατὰ τοὺς νόμους τῶν Τουρκῶν.

1. *M.* Ἔνας ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἄφησεν παιδιὰ, ἀσερνικά καὶ θηλυκά· πῶς μοιράζουσι;

Δ. Δύο λαμβάνουσι τ' ἀσερνικά καὶ τὰ θηλυκά ἕνα.

2. *M.* Ἄλλος ἀπόθανε καὶ ἄφησεν μητέρα καὶ παιδιὰ ἀσερνικά καὶ θηλυκά· πῶς μοιράζουσι;

Δ. Πρώτον λαμβάνει ἡ μήτηρ τὸ ἕκτο ἀπὸ τὰ καλὰ ἐκεῖνα, ἦγον τὸ γάλα, τὰ δὲ λοιπὰ οἱ παῖδες καὶ μοιράζουσι ὡς ἄνωθεν.

3. *M.* Ἀμὴ ἐὰν ἔχει πατέρα καὶ παιδιὰ;

Δ. Τὸ ὁμοιον, ἦγον τὸ ἕκτον ὁ πατήρ, τὰ λοιπὰ οἱ παῖδες.

4. *M.* Ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἀφήνει πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδέλφια· πῶς μοιράζουσι;

Δ. Ἡ μήτηρ λαμβάνει τὸ ἕκτο καὶ τὰ λοιπὰ ὁ πατήρ. Εἴξευρε καὶ ἐτοῦτο: πῶς ὁ πατήρ εἶναι πάντοτε ὁ κληρονόμος τῶν παιδιῶν, πλην ἢ μήτηρ λαμβάνει τὸ ἕκτο, τὸ ὅποσον πίνωσι τὸ γάλα.

5. *M.* Ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἄφησεν γυναῖκα καὶ παιδιὰ καὶ πατέρα καὶ μητέρα.

Δ. Κάμνωσι τὰ καλὰ αὐτὰ μερδικὰ 24 καὶ ἀγγίζουσι τῆς γυναίκας

f. 2r τὸ ὄγδον, ἦγον τὰ 3¹ καὶ τοῦ || πατρὸς τὸ ἕκτον, τὰ 2² 4 καὶ τῆς μητρὸς τὸ ἕτερον ἕκτον, τὰ 3³ 4. Ἐμειναν καὶ τὰ δεκατρία καὶ τὰ λαμβάνουσι οἱ παῖδες, μοιράζωντας αὐτὰ δύο καὶ ἕνα.

6. *M.* Ἄνθρωπος ἄφησεν γυναῖκα καὶ ἀδέλφια, ἀσερνικά καὶ θηλυκά.

Δ. Εἴξευρε τοῦτο: ὅτι ὅταν χηρέψει μιὰν γυναῖκα καὶ δὲν ἔχει παιδί, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς λαμβάνει (τὸ ἕκτον) ἦγον τὰ 4⁴ 4· ἀμὴ ὅταν ἔχει παιδιὰ, λαμβάνει τὸ ὄγδον. Λοιπὸν εἰς ἐτοῦτο ὅπου μὲ ἀρωτᾶς, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι παιδί εἰς τὸ μέσον, λαμβάνει ἡ γυνὴ τὰ 5⁵ 4, τὰ δὲ λοιπὰ τ' ἀδέλφια, δύο καὶ ἕνα. Εἴξευρε ἀκόμη, ὅταν ἀποθάνει ἡ γυνὴ καὶ ἀφήσει ἄνδραν

¹ ms pro : τὰ 3, habet : τὸ τρίτον ² ms habet : τὸ ³ ms habet : τὸ
⁴ ms habet : τὸ ⁵ ms habet : τὸ

ἐὰν ἀφήσει καὶ παιδιά, λαμβάνει ὁ ἀνὴρ τὸ 4· ἐὰν δὲν ἔχει, τὰ ἑμισιά, ἐπειδὴ πάντα τὰ διπλά πέρνει ὁ ἀνὴρ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ὅσον καὶ εἰς τ' ἀδέλφια, ὁποῦ μοιράζονται δύο καὶ ἓνα.

7. Μ. *Γυναῖκα ἀπόθαιεν καὶ ἄφησεν τὸν ἀνδρα τῆς καὶ πατέρα καὶ μητέρα.*

Δ. *Λαμβάνει ὁ ἀνὴρ τὰ ἑμισιά καὶ ἡ μήτηρ τὸ ἕκτο καὶ τὰ λοιπὰ ὁ πατήρ.*

8. Μ. *Ἡ γυναῖκα ἄφησεν ἀνδρα, γονεῖς καὶ θυγατέρα.*

Δ. *Εἵξευρε τοῦτο, ὅτι διὰν ἀποθάνει ἀνθρωπος (καὶ) ἔχει παιδίον θηλυκό, πάντα τὰ ἑμισιά λαμβάνει τὸ παιδίον καὶ τὸ 4 ὁ ἀνὴρ καὶ τὸ τρίτον οἱ γονεῖς. Λοιπὸν εἰς τούτην τὴν μοιρασίαν, θέλωντας νὰ τοὺς μοιράσεις, θέλεις εὗρει ἓναν ἀριθμὸν ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ ἐμπορεῖς νὰ εὐγάξεις ἑμισιά, τρίτο καὶ τέταρτο καὶ θέλεις τὸν εὗρει τὸν αὐτὸν λογαριασμὸν¹ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν (24) || ἐπειδὴ τὰ ἑμισιά ὁποῦ ἀγγίζουσι τῆς θυγατρὸς εἶναι 12, τὸ τρίτον ὁποῦ θέλουσι νὰ πάρουσι οἱ γονεῖς εἶναι 8 καὶ τὸ τέταρτο τοῦ ἀνδρὸς εἶναι 6. Καὶ ἔτιζα τὰ σμίγεις, ἤγουν τὰ 12, τὰ 8 καὶ τὰ 6 καὶ γίνονται 26.*

9. Μ. *Ἀμὴ ἐὰν ἔχει δύο θυγατέρας καὶ ἀνδρα, πατέρα καὶ μητέρα;*

Δ. *Εἵξευρε πάλιν τοῦτο : ὅτι διὰν ἔχει δύο θυγατέρας, λαμβάνουσι δύο τρίτα καὶ ὁ ἀνὴρ τὸ τέταρτο καὶ οἱ γονεῖς τὸ τρίτον καὶ οὕτως λέμεν καὶ εἰς ἕκτον πάλιν ἀπὸ τὰ 24, ἐβγάξει δύο τρίτα ἤγουν 16 καὶ διὰ τοὺς γονεῖς τὸ τρίτον, ἤγουν 8 καὶ τοῦ ἀνδρὸς τὰ 6² καὶ γίνονται 30· καὶ οὕτως κάμνουσι τὰ καλὰ ἐκείνου μερίδια 30 καὶ λαμβάνουσι τὸ κάθε μέρος ὡς εἴρηται.*

10. Μ. *Ἀμὴ ὄνταν ἔχει πολλὰς θυγατέρας;*

Δ. *Εἵξευρε τοῦτο ἀκόμη, ὅτι ἀπὸ δύο θυγατέρας καὶ ἄνω, ὅσες καὶ ἂν εἶναι, τὰ δύο τρίτα λαμβάνουσι καὶ γίνεται ὡς ἄνωθεν.*

11. Μ. *Ἀμὴ διὰν ἀποθάνει ἀνθρωπος καὶ ἀφήσει πατέρα καὶ μητέρα, γυναῖκα καὶ μιὰ θυγατέρα;*

Δ. *Τοῦτο πρέπει νὰ ξεύρεις, πὼς διὰν ἀποθάνει ἀνθρωπος καὶ ἔχει θηλυκὸ παιδί, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχει ἄλλην κληρονομία ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῆς, μόνον τὰ ἑμισιά· καὶ ἂν ἔχει πατέρα καὶ μητέρα, νὰ πάρουσι τὸ τρίτον· καὶ ἂν εἶναι καὶ ἀνδρας ἀποθανόν, λαμβάνει ἡ γυναῖκα τὸ 4 καὶ τὸ ὄγδοον καὶ ἂν περισσεύει, ἐὰν ἔχει πατέρα, τὸ πέρνει, ἐὰν δὲν ἔχει, γυρεύει τὸ πλεόν ζεστόν ἐδικὸν ἀπὸ ἀσερνικὸ νὰ τὸ δόσῃ. Ὅθεν εἰς τούτην τὴν μοιρασίαν ὁποῦ μὲ ἐρωτᾷς, ἂν ἀνθρωπος ἐπόθαιεν καὶ ἄφησεν γυναῖκα, πατέρα καὶ μητέρα καὶ μιὰ θυγατέρα, σοῦ ἀποκρίνομαι, ὅτι κάμνεις πάλι τὰ καλὰ τοῦ ἀποθανόντος μερικὰ 24 καὶ τυχαίνουσι τῆς θυγατρὸς δώδεκα*

¹ recte : αὐτὸν τὸν λογαριασμὸν ² ms habet : τέσσαρα

f. 3r ἤγουν τὰ ἑμισὰ καὶ || τῶν γονέων τὸ τρίτον, ἤγουν τὰ 8· καὶ τὸ ὄγδοον τῆς γυναικός, ἤγουν τὰ 3· καὶ γίνονται 23· ἔμεινεν τὸ ἕνα ἕως τὰ 24 καὶ τὸ λαμβάνει καὶ αὐτὸ ὁ πατήρ.

12. M. Ἐὰν ἔχει δύο θυγατέρας καὶ γυναῖκα, πατέρα καὶ μητέρα;

Δ. Πάντα κάμνεις τὸν λογαριασμόν εἰς τὰ 24· καὶ λαμβάνουσιν οἱ δύο θυγατέρας οἱ¹ δύο, τὰ δύο τρίτα, ἤγουν τὰ 16· καὶ οἱ γονεῖς τὸ τρίτον, ἤγουν τὰ 8· καὶ ἡ γυνὴ τὸ ὄγδοον, ἤγουν τὰ² 3 καὶ γίνονται 27. Οὕτως τοὺς μοιράζεις.

13. M. Ἄνθρωπος ἄφησε γυναῖκα καὶ μίαν θυγατέρα.

Δ. Γίνονται μερδικὰ 24 καὶ λαμβάνει ἡ θυγατέρα τὰ ἑμισὰ, ἤγουν τὰ 12 καὶ ἡ γυνὴ τὸ ὄγδοον, ἤγουν τὰ 3, ὅπου γίνονται 15 καὶ τὰ ἐννῆὰ πὺν ἀπομείνουν ἕως τὰ 24, τὰ λαμβάνουν τὰ ἀσερνικὰ τὰ πλέον ζεστά ὅπου θέλουν εὐρεθεῖ ἀπὸ τὸ γένος του, ἤγουν νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ ἀσερνικό.

14. M. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν ἄνδρα καὶ ἀδελφὴ καὶ ἐγγόνια ἀπὸ ἀσερνικό καὶ θηλυκόν.

Δ. Τὰ ἑμισὰ λαμβάνει ὁ ἀνὴρ καὶ τὰ ἑμισὰ ἡ ἀδελφὴ. Καὶ τὰ ἐγγόνια, τόσον ἀπὸ ἀσερνικά, ὅσον καὶ ἀπὸ θηλυκά, δὲν λαμβάνουν τίποτις.

15. M. Ἄνθρωπος ἐπόθανεν καὶ ἔχει ἀδέλφια ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἔχει καὶ ἄλλα ἀδέλφια μόνον ἀπὸ μίαν μητέρα, ἤγουν ὁ ἀποθανὼν ἔχει ἀδέλφια ὅπου τοὺς ἔσπειρον ἕνας πατέρας καὶ τοὺς ἐγέννησεν μία μητέρα· καὶ ἔχει καὶ ἕτερα ἀδέλφια, ὅπου τοὺς ἐγέννησε μία μητέρα, ἀμὴ ἀπὸ ἄλλον ἄνδρα καὶ εἰπέ μας, πῶς μοιράζουν;

Δ. Νὰ εἰξεύρεις, ὅτι τὰ ἀδέλφια, ὅπου ἐγεννήθησαν ἀπὸ μίαν μητέρα, λαμβάνει τὸ καθ' ἕνα, τόσον ἂν εἶναι ἀσερνικό, ὅσον καὶ θηλυκό, ἕνα ἕκτο τὸ καθένα, λαμβάνει καὶ ἡ μήτηρ ἕνα ἕκτο καὶ ὅσον μένει, τὸ λαμβάνουν τὰ ἕτερα ἀδέλφια, αὐτὰ ὅπου εἶναι ἀπὸ ἕνα πατέρα καὶ μιὰ μητέρα.

16. M. Καὶ τοῦτο μοῦ φαίνεται παράδοξο, διὰ τί ἀνίσως καὶ τύχει καὶ ἔχει πέντε ἀδέλφια ἀπὸ μίαν μητέρα καὶ πάρουσι τὰ πέντε ἕκτα καὶ f. 3v πάρει καὶ ἡ μητέρα τὸ ἕτερο ἕκτον, ὅπου ἔμεινεν || καὶ δὲν ἀπομείνει νὰ πάρουν τ' ἄλλα ἀδέλφια ὅπου εἶναι ἀπὸ μίαν μητέρα καὶ ἕνα πατέρα; Πῶς γίνεται καὶ νὰ μὴν πάρουσι αὐτοὶ κληρονομίαν ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν;

Δ. Δὲν πέρνουσι οὐδέν, διατὶ αὐτὸ τὸ ἕκτο, ὅπου λαμβάνουσι τὰ ἀδέλφια ἐκεῖνα, δὲν τὰ πέρνουσι ὡς κληρονομία, μόνον ὡς ἄν χρεός, διατὶ ἐθρόφθησαν εἰς ἕνα αἷμα τῆς μητρὸς αὐτῶν καὶ ὄχι ἕνα σπέρμα καὶ οὕτως εἴμπορεῖ νὰ τύχει καὶ ἔχει ἕναν ἀδελφὸν μόνον, νὰ πάρει ἕνα ἕκτο καὶ τὰ ἐπίλοιπα νὰ τὰ πάρουσι οἱ ἄλλοι ἀδελφοί.

¹ ms habet : τὰ ² ms habet : τὸ

17. Μ. Λέγεις μου, πώς τὰ ἀδέρφια τὰ δημομήτρια δὲν πέρουν κληρονομιά, μόνον αὐτὸ πὸν πέρουν ἀπὸ πόσα¹ ὁ τὸ ἓνα, τὸ πέρουν διὰ τὸ αἷμα, ὁποῦ ἐβύζασαν εἰς μίαν κοιλιά· ἀμὴ ἂν τύχει καὶ ἀποθάνει τινὰς καὶ ἔχει μόνον ἓναν ἀδελφί ἀπὸ μητέρα μόνον καὶ ἄλλα ἀδέρφια δὲν ἔχει, ὁποῦ νὰ εἶναι ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα καὶ πάρει, ὡς λέγει(ς), ἐκεῖνο (τὸ) ἀδελφί τὸ ἓνα ἔκτο, ἢ ἄλλη κληρονομιά ποῦ πηγαίνει; τίς τὴν λαμβάνει;

Δ. Λαμβάνει, ὡς λέγεις, τὸ ἀδελφί τὸ ἔκτο καὶ ἂν ἔχει καὶ μητέρα, λαμβάνει τὸ ἕτερο ἔκτο καὶ τὰ τέσσερα ἔκτα, ὁποῦ μένουν, τὰ πέρουν οἱ πλέον ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικό, ὁ θεῖος, ὁ ἀξάδελφος, ἀπὸ τοὺς γονεοὺς του.

18. Μ. Χήρα γυναῖκα ἔχει ἓνα καὶ μόνον παιδίον καὶ ἐπόθανεν καὶ ἔμεινεν ἡ μήτηρ καὶ ἔχει καὶ θεῖον καὶ θεῖαν τὸ παιδίον, ἀδέρφια τοῦ πατρὸς του.

Δ. Ὁ θεῖος καὶ ἡ μήτηρ κληρονομοῦν καὶ λαμβάνει ἡ μητέρα τὸ τρίτον καὶ ὁ θεῖος τὰ δύο τρίτα· ἢ θεῖα οὐδέν.

19. Μ. Καὶ διατί δὲν λαμβάνει ἡ θεῖα;

Δ. Ἄκουσον νὰ εἰξεύρεις καὶ ἐτοῦτο: αἱ γυναῖκες ὅλαι δὲν πέρουν κληρονομίαν ἀπὸ τοῦ ἀποθαμένου, μόνον τούταις οἱ τέσσεραις: ἀδελφαί, μήτηρ, συμβία καὶ θυγατέρα. Ταῖς δὲ λοιπαῖς, ἤγουν θεῖα καὶ ἀνηψιά, ἀξαδέλφας, ποσῶς μὴν τὰς ὀνομάζεις καὶ ἥσταν τύχει καὶ ἀποθάνει τινὰς καὶ δὲν ἔχει οὔτε θυγατέρα, οὔτε μητέρα, οὔτε ἀδελφή, οὔτε γυναῖκα, τὸ ἔχει του τὸ πέρουν οἱ πῖον ζεστοὶ ὁποῦ κατεβαίνουσι ἀπὸ ἀσερνικὸν καὶ νὰ εἶναι καὶ ἡ αὐτὴ κληρονομιά ὁποῦ τὰ πέρουν ἀσερνικοὶ καὶ ἂν ἔχει ὁ ἀποθανὼν ἀνήψια καὶ ἀξαδέλφας ἢ θεῖας, τόσον νὰ καταβαίνουν ἀπὸ ἀσερνικό, ὅσον καὶ ἀπὸ θηλυκόν, δὲν λαβάνουν οὐδέν καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀνωθεν κληρονομίαν ἐμοίρασεν ὁ θεῖος καὶ ἡ μήτηρ.

20. Μ. Ἄμὴ ἂν τύχει καὶ ἀποθάνει ἄνθρωπος καὶ δὲν τοῦ εὑρίσκεται τινὰς ἀπὸ ἀσερνικόν, μόνον ὄλον ἀπὸ θηλυκόν;

Δ. Μάθε καὶ ἐτοῦτο, ὅτι ἂν ἀποθάνει ἄνθρωπος καὶ ἔχει μόνον θυγατέρα, τὰ πέρνει ὄλα ἡ θυγάτηρ, ὁμοίως καὶ ἡ μήτηρ μόνον ὄλα· ὁμοίως καὶ ἡ ἀδελφή ὄλα· πλὴν ἡ γυνὴ δὲν τὰ λαμβάνει ὄλα, μόνον τὸ 4, τέταρτο καὶ εἰάν τύχει καὶ δὲν ἔχει ὁ ἀποθανὼν οὔτε θυγατέρας, οὔτε μητέρα ἢ ἀδελφαῖς, τότες κατεβαίνει ἡ κληρονομιά εἰς τὰ θηλυκὰ τὰ πλέον ζεστά, ἤγουν θεῖας, ἀξαδέλφας καὶ ἕτερα καὶ τοῦτο ἔστωντας καὶ δὲν εὑρίσκονται ἀπὸ ἀσερνικόν.

21. Μ. Ἄνθρωπος ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν μητέρα καὶ θεῖον, τοῦ πατρὸς του ἀδελφόν, ὅμως (δὲν) ἦτον τόσα ἀπὸ ἓνα πατέρα, μόνον ἀπὸ μίαν μητέρα: πῶς μοιράζουσι;

¹ recte : τόσα

Δ. Ἐστωντας καὶ δὲν ἔχει ἄλλον κληρονόμον, μόνον τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον, τὸν ὁμομήτριον τοῦ πατρὸς του, τὰ πάντα λαμβάνει ἢ μήτηρ καὶ ὁ θεῖος οὐδέν.

22. Μ. Καὶ διατὶ ὁ θεῖος δὲν λαμβάνει;

Δ. Ἐνθυμήσου ὁποῦ σοῦ ἐπροεῖπα, ὅτι τὰ ἀδελφία τὰ ὁμομήτρια δὲν εἶναι κληρονόμοι, μόνον διατὶ ἐβύζασαν ἀπὸ ἕνα αἷμα μιᾶς μητρός, τοὺς δίνει τὸ ἕκτο· ἔπειτα σβύνει ἢ συγγένεια καὶ δὲν τοὺς ἔχει πλέον διὰ συγγενεῖς τοὺς καιόντας, ἤγουν τὰ παιδιὰ αὐτῶν, μόνον ὥσάν ἀπόξενον καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἄνωθεν κληρονομίαν, ἔστωντας καὶ ἄνωθεν θεῖος, δὲν εἶναι συγγενῆς ἀπὸ σπέρμα, ἤγουν ἀπὸ πατέρα, δὲν τὸν λογαριάζει διὰ συγγενῆ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχει τινὰ συγγένεια ἀπὸ ἀσερνικό, τὰ δίδει ὅλα τῆς μητρός.

f. 4v 23. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν παιδιὰ 8, ἀπὸ δυὸ γυναιῖκες· τὰ 4 ἀπὸ τὴν μίαν, τὰ 4 ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ ἐμοίρασαν τὴν κληρονομίαν ἐκεινοῦ, ὅστερον δὲ ἐπόθανεν ἕναν παιδίον· πῶς κληρονομοῦν;

Δ. Τὰ ἀδελφία ὁποῦ εἶναι ἀπὸ μίαν μητέρα, τὰ μοιράζουσι τὰ καλὰ τοῦ ἀποθανόντος καὶ τὰ ἄλλα εἶναι ἕξω.

24. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν πάππον καὶ ἀδελφία.

Δ. Τὰ πάντα λαμβάνει ὁ πάππος καὶ τὰ ἀδελφία οὐδέν, πλην ὁ αὐτὸς πάππος¹ νὰ εἶναι ἐκ πατρὸς του².

25. Μ. Ἄνθρωπος ἔχει ἀδελφὴν καὶ ἄλλους ἐδικούς ἀπὸ ἀσερνικόν.

Δ. Τὰ ἕμισα λαμβάνει ἢ ἀδελφὴν καὶ τὰ ἕτερα ἕμισα τὰ λαμβάνουσι οἱ πλέον ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικόν.

26. Μ. Ἄμῃ εἴαν ἔχει δύο ἀδελφάς;

Δ. Λαμβάνουσι τὰ δύο τρίτα καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἄνωθεν εἴπαμεν.

97. Μ. Ἄμῃ εἴαν ἔχει πολλὰ(ς) ἀδελφάς;

Δ. Πάντα τὰ δύο τρίτα καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ἄνωθεν.

28. Μ. Ἄνθρωπος ἔχει ἀδελφὴν καὶ ἕξ ἀνηψιούς ἀπὸ ἀσερνικόν.

Δ. Τὰ ἕμισα λαμβάνει ἢ ἀδελφὴν καὶ τὰ ἕτερα ἡμίση οἱ ἀνηψιοί, ὅσοι καὶ ἂν εἶναι καὶ ἐπειδὴ εἰς τούτην τὴν μοιρασίαν εἶναι ἕξ ἀνηψιοί, γίνονται μερδικὰ 12 καὶ λαμβάνει ἢ ἀδελφὴν τὰ 6 καὶ τὰ ἄλλα 6 ὁ καθεὶς ἀνηψιὸς τὸ ἕνα. Καὶ μὴν ἐξετάζεις διὰ τοὺς ἀνηψιούς, τόσον νὰ τοὺς ἔχει ἀπὸ ἕναν ἀδελφόν ἢ καὶ δύο ἢ καὶ τρεῖς, ἐπειδὴ ἢ κληρονομία τῶν ἀνηψιῶν μοιράζονται εἰς τὰ πρόσωπα.

29. Μ. Ἄμῃ εἴαν ἔχει δύο ἀδελφαῖς καὶ ἀνηψιούς;

Δ. Τὰ δύο τρίτα οἱ ἀδελφαῖς καὶ τὸ ἄλλο τρίτον λαμβάνουσι οἱ ἀνηψιοί, ὅσοι καὶ ἂν εἶναι.

30. Μ. Ἄμῃ εἴαν ἔχει πολλαῖς ἀδελφαῖς καὶ ἀνηψιούς;

¹ recte : πλην αὐτὸς ὁ πάππος... ² recte : τῶν

Δ. Ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ ἄνωθεν λαμβάνουσι τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ἄλλο οἱ ἀνηψιοί.

f. 5r 31. Μ. Ἐάν ἔχει θυγατέρα καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφῶν;

Δ. Τὰ ἕμισα λαμβάνει ἡ θυγατέρα καὶ τὰ ἄλλα ἕμισα οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἀδελφῶν του μοιράζονται, δύο τὰ ἀσερνικά καὶ ἕνα τὸ θηλυκόν.

32. Μ. Ἐάν ἔχει δύο θυγατέρας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφῶν;

Δ. Τὰ δύο τρίτα οἱ θυγατέρας καὶ τὸ ἄλλο τρίτο τὰ ἀδελφία μοιράζονται αὐτά, ὡς ἄνωθεν.

33. Μ. Ἐάνθρωπος ἄφησεν πάππον, ἡγουν τοῦ πατρὸς του πατέρα καὶ ἀδελφία· τίς τὸν κληρονομᾷ;

Δ. Ὁ πάππος, μόνον νὰ εἶναι ἀπὸ ἀσερνικόν.

34. Μ. Ἐάνθρωπος ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν θυγατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὴν καὶ γυναικα καὶ ἄλλους κληρονόμους ἀπὸ ἀσερνικό.

Δ. Κάμνεις καὶ ἐδῶ τὸν λογαριασμόν ἐπάνω εἰς τὰ 24. Καὶ τυχαίουν τῆς θυγατρὸς 12 καὶ τῆς μητρὸς 4 καὶ τὰ 3 τῆς γυναίκας· ἔμειναν καὶ πέντε ἕως τὰ 24 καὶ τὰ λαμβάνει ἡ ἀδελφὴ.

35. Μ. Καὶ διατί δίδεις μόνον τῆς ἀδελφῆς ἐδῶ μερίδια 5 ἀπὸ τὰ 24, ποῦ βλέπω παρ' ἔμπροσ¹ τῆς ἀδελφῆς δίνεις τὰ ἕμισα καὶ κάμνεις τὰ μερικὰ πολλὰ καὶ γίνεται κίβλας κουραμᾶς καὶ εἰς τούτην τὴν μοιρασίᾳ ἐδωκες ὀλωνῶν τὰ σωσιὰ τους καὶ τῆς ἀδελφῆς δίνεις μόνον ὅτι σοῦ ἐπερίσσευσεν ἀπὸ τὰ 24; πῶς πάγει ἐτοῦτο;

Δ. Γροίκισε, ὅταν μοιράζουν ὅλον θηλυκά, ὡσὰν βλέπεις ἀπάνω, καὶ εἶναι θυγατέρα, μήτηρ, γυναῖκα καὶ ἀδελφὴ, τὴν ἀδελφὴ ἔξω καὶ λαμβάνει ἡ καθεμιὰ τὸ διατεταγμένο αὐτῆς καὶ ὅσα μένου, ἕως τὰ 24, τὰ λαμβάνει ἡ ἀδελφὴ.

36. Μ. Διδάσκαλε, λέγουσι πῶς εἰς ταῖς κληρονομίαις δὲν μπορεῖ νὰ λείπει ἀσερνικό ἀπὸ τῆ μέση καὶ ἐδῶ βλέπω πολλαῖς μοιρασιῶν καὶ μοιράζουν θηλυκά, καὶ ἀσερνικά δὲν εἶναι εἰς τὴν μέσην· πῶς πάγει ἐτοῦτο;

f. 5v Δ. Τοῦτο εἶναι ἔστωντας καὶ ἡ κληρονομία ὅπου πέρουν τὰ θηλυκά εἶναι διατεταγμένη ὡσὰν βλέπεις καὶ πέρουν καὶ πέρουν τούταις τὰ τρίτα καὶ ἕμισα καὶ εἶναι ὡσὰν νὰ τῶν τὰ χρεωσιῶν. Δια τοῦτο, δίνωντας ὡσὰν χρέος || ὅλην τὴν κληρονομίαν, δὲν ἔμεινεν νὰ πάρουν τὰ ἀσερνικά, ὅπου εἶναι οἱ καθολικοὶ κληρονόμοι, ὡσὰν ὅπου λαχαίνει καὶ ἀποθάνει ἄνθρωπος χρεωμένος καὶ μοιράζουν τὸ ἔχει του οἱ χρεωφειλέταις καὶ οἱ κληρονόμοι ἀπομείνου ἀπ' ἔξω.

37. Μ. Ἐάνισως καὶ ἀποθάνει ἄνθρωπος καὶ ἀφήσει δύο θυγατέρας καὶ μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ ἀδελφῶν, πῶς μοιράζουν;

¹ Cf. supra §§ 25 et 28.

Δ. Τὰ δύο τρίτα, ἤγουν τὰ 16 τῶν 24, λαμβάνουσι οἱ θυγατέρας καὶ ἡ μήτηρ τὸ ἕκτον, ἤγουν 4 καὶ ἡ γυναῖκα τὸ ὄγδοον, τὰ¹ 3· καὶ γίνονται 23· ἔμεινε καὶ ἓνα καὶ λαμβάνουν ὄσαις ἀδελφαῖς καὶ ἄν εἶναι. Ἐβεβαιώθης ἀπ' ἐτούτη τῆ μοιρασιᾷ τάχα, πῶς τὰ περισσεύματα τῶν ἐτέρων θηλυκῶν λαμβάνουσι οἱ ἀδελφαῖς;

38. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν μίαν θυγατέρα καὶ ἀδελφὰς τέσσαρες.

Δ. Τὰ ἕμισα λαμβάνει ἡ θυγατέρα καὶ τὰ ἕτερα ἕμισα οἱ τέσσαρες ἀδελφαῖς, ἢ τρεῖς, ἢ δύο, ἢ μία, ἢ πολλαῖς.

39. Μ. Ἀμὴ ἐὰν ἔχει δύο θυγατέρας, ἢ πολλαῖς καὶ ἔχει καὶ ἀδελφαῖς, ἢ μία ἢ πολλαῖς;

Δ. Ἀπὸ δυὸ θυγατέρας καὶ ἄνω τοὺς δίνεις τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ἄλλο τρίτο τὸ λαμβάνουν οἱ ἀδελφαῖς, ὄσαις καὶ ἄν εἶναι, ἢ πολλαῖς ἢ ὀλίγαις.

40. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν πάππον καὶ μάμμη, ἤγουν λαλά· ὁ πάππος εἶναι ἀπὸ τὸν πατέρα του καὶ ἡ μάμμη ἀπὸ τὴν μητέρα του.

Δ. Μάθε καὶ τοῦτο, ὅτι ὅταν ἀποθάνει ἄνθρωπος καὶ ἔχει μάμμη καὶ ἡ μητέρα του εἶναι ἀποθαμένη, τὸ ἕκτο ὁποῦ ἀγγίζει τῆς μητρός, ἐὰν ἔζη, τὸ λαμβάνει ἡ μήτηρ ἐκείνης, ἤγουν ἡ μάμμη τοῦ ἀποθανόντος· διὰ τοῦτο εἰς τοῦτο ὁποῦ μὲ ἐρωτᾷς, ὅτι ἄνθρωπος ἄφησεν πάππον καὶ μάμμη, πρῶτον λαμβάνει ἡ μάμμη ἐκεῖνο ὄλον ὁποῦ εὐγαζαν τῆς θυγατρὸς
f. 6r αὐτῆς, ἤγουν τὸ ἕκτον, διατὶ ὅταν εἶναι ἡ μήτηρ ἀποθα||μένη, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς ἐμπαίνει ἡ μάμμη· καὶ τὸ λοιπὸν λαμβάνει ὁ πάππος.

41. Μ. Ἀμὴ ἄν ἔχει μάμμη ἀπὸ ἀσερνικό, ἤγουν μητέρα τοῦ πατρός του;

Δ. Αὐτὴν² δὲν μπαίνει εἰς τὴν κληρονομίαν καθόλου.

42. Μ. Καὶ διατὶ; Δὲν εἶναι καὶ ἡ μιὰ μάμμη καὶ ἡ ἄλλη, μάλιστα ὁποῦ εἶναι καὶ ἀπὸ ἀσερνικό;

Δ. Γροῖκησε ἐτοῦτο καλὰ: τὴν κληρονομίαν ὁποῦ πέρουσι οἱ μητέρας, τὴν πέρουσι, ὡς λέγουσιν, διὰ γάλα, ὁποῦ βυζαίνει τὸ παιδίον ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ ἐπειδὴ ἡ μάμμη ἐβύζασεν τὴν θυγατέρα αὐτῆς καὶ ἡ θυγάτηρ τὸ ἐγγόνι καὶ διὰ τοῦτο, ὅταν δὲν εἶναι εἰς τὸ μέσον μήτηρ, τὸ λαβάνει τὸ γάλα ἡ μάμμη. Ἀμὴ ἡ μάμμη ἀπὸ ἀσερνικὸν βυζάνει τὸν υἱόν, ἀμὴ ὁ υἱὸς δὲν βυζάνει τὸ ἐγγόνι καὶ ἔσβυσε τὸ γάλα ἕως τὸν υἱόν καὶ διὰ τοῦτο δὲν λαμβάνει ἡ μήτηρ τοῦ ἀσερνικοῦ ἀπὸ τὸ ἐγγόνι.

43. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν τρία ἀδέλφια ὁμομήτρια καὶ μίαν ἀδελφὴν ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα.

Δ. Γίνονται μοιράδια 6 καὶ λαμβάνουσι τὰ τρία ἀδέλφια, τὰ ὁμομήτρια, τὰ 3, ἤγουν τὸ καθένα (ἓνα) καὶ τ' ἄλλα τρία ἡ ἀδελφὴ.

¹ ms habet : τὸ ² recte : αὐτὴ

44. Μ. Ἄμῃ ἂν ἔχει ἕναν ἀδελφὸ ὁμομήτριο καὶ δύο ἀδελφαῖς ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα ;

Δ. Λαμβάνει τὸ ἕκτο τὸ ἀδελφί, καθὼς σοῦ ἐπροεῖπα, λαμβάνουσι καὶ αἱ δύο ἀδελφαῖς τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ῥέστος τὸ λαμβάνουν οἱ πλεόν ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικὸ ἀπὸ τὸ γένος του, ἤγουν μερίδια 24 καὶ λαμβάνει τὸ ἀδελφί 4, οἱ ἀδελφαῖς 16 καὶ τὰ ἀσερνικά 4· γίνονται 24.

45. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα τοῦ πατρὸς του, ἤγουν πάππον καὶ μάμμη.

Δ. Τὰ πάντα λαμβάνει ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη οὐδέν, διατὶ ἡ μάμμη ἀπὸ τὸ ἀσερνικὸ δὲν λαμβάνει γάλα, καθὼς σοῦ ἐπροεῖπα¹.

f. 6v 46. Μ. Ἄνθρωπος ἀπόθανεν καὶ πάγει ἡ κληρονομία εἰς τοὺς ἑξαδέλφους· θέλω νὰ εἰπέις, εἰς ὅσα πρόσωπα εἶναι, μερίζεται ;

Δ. Ὅχι, δὲν μοιράζεται ἡ κληρονομία εἰς τοὺς ἑξαδέλφους εἰς τὰ πρόσωπα, ὅσον μοιράζεται εἰς τοὺς ἀνηψιούς· μόνον ὅσοι ἑξαδέλφοι εἶναι ἀπὸ ἕναν πατέρα λαμβάνουσι ἕνα μερδικόν· θετέον, νὰ εἰποῦμεν, ἕνας ἄνθρωπος ἀπόθανεν καὶ ἔχει δύο ἢ τρεῖς ἑξαδέλφους, παιδιὰ ἐνός του θειοῦ καὶ ἔχει καὶ ἕτερον ἑξαδέλφον ἀπὸ ἕτερον θεῖον αὐτοῦ· τὰ ἕμισά λαμβάνει ὁ ἕνας ἑξαδέλφος καὶ τ' ἄλλα ἕμισά οἱ τρεῖς ἑξαδέλφοι· ὥστε ἡ κληρονομία τῶν ἑξαδέλφων δὲν μερίζεται εἰς τὰ πρόσωπα· μόνον ὅσοι εἶναι γεννημένοι ἀπὸ ἕνα πατέρα λαμβάνουν ἕνα μερδικόν.

47. Μ. Ἄμῃ ἐὰν ἔχει ὁ ἀποθανὼν ἀδελφὸ ἢ ἀδελφὴ ἀπὸ μιὰν μητέρα καὶ ἔχει καὶ ἑξαδέλφους, τὸ ἕκτον λαμβάνει ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ καὶ τὰ ἄλλα μοιράζουσι καθὼς μοῦ εἶπες ἄνωθεν ;

Δ. Βέβαια, καθὼς σοῦ ἐπροεῖπα, τὸ ἕκτον λαμβάνουν τὰ ἀδέλφια, τόσον ἀσερνικά, ὅσον καὶ θηλυκὰ καὶ τὰ λοιπὰ μοιράζουσι οἱ ἑξαδέλφοι καὶ γίνεται ἡ μοίρασις ὅχι εἰς τὰ πρόσωπα, ἀμὴ εἰς τοὺς πατέρας ὁποῦ ἐγεννήθησαν.

48. Μ. Γυναῖκα ἀπόθανεν καὶ ἄφησεν ἄνδρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὴ.

Δ. Λαμβάνει ὁ ἄνδρας τὰ ἕμισά, ἡ μήτηρ τὸ ἕκτο καὶ ἡ ἀδελφὴ τὰ λοιπὰ.

49. Μ. Γυναῖκα ἀπόθανεν καὶ δὲν ἔχει ἄλλον κληρονόμον, μόνον ἄνδρα καὶ μητέρα.

Δ. Τὰ ἕμισά ὁ ἀνὴρ καὶ τὰ ἕμισά ἡ μήτηρ.

50. Μ. Γυναῖκα ἄφησεν ἄνδρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὴ ἀπὸ μιὰν μητέρα καὶ ἀδελφὴ ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα.

t. 7r Δ. Πάλιν κάμνεις τὰ 24 καὶ λαμβάνουν ὁ ἀνὴρ τὰ μισά, ἤγουν τὰ 12, ἡ μήτηρ τὸ ἕκτο, 4, ἡ ἀδελφὴ ἢ ὁμομήτριος τὸ ἕκτον, 4· μένουσι καὶ ἄλλα 4 καὶ τὰ λαμβάνει ὁ ἀδελφὸς ὡς κληρονόμος.

¹ Cf. supra § 42.

51. Μ. Ἐάνθρωπος ἄφησεν ἀνηψιὸς καὶ θεῖον, ὄλους ἀπὸ ἀσερνικόν.
Τίς τὸν κληρονομᾷ;

Δ. Ἡ κληρονομιά ποῦ πάγει εἰς τοὺς πλαγίους ἔρχεται εἰς τοὺς
κατιόντας· λοιπὸν οἱ ἀνηψιοὶ κληρονομᾶνε.

52. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν ἄνδρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφία 4
ἀπὸ μίαν μητέρα.

Δ. Τὰ ἔμισά λαμβάνει ὁ ἀνὴρ, τὸ ἕκτο ἢ μήτηρ· τὰ λοιπὰ τὰ ἀδελ-
φια, μοιράζοντας αὐτὰ ἴσια, ὡσὸν τὸ ἀσερνικό, ὡσὸν καὶ τὸ θηλυκόν.

53. Μ. Ἐάνθρωπος ἄφησεν ἀδελφὴν ἀπὸ μίαν μητέρα καὶ ἐγγόνη, τῆς
θυγατρὸς του θυγατέρα.

Δ. Τὸ ἕκτο ἢ ἀδελφὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἢ ἐγγόνη.

54. Μ. Ἐάνθρωπος ἀπόθανεν καὶ ἄφησεν ἀνήψια ἀσερνικά, τοῦ ἀδελ-
φοῦ του παιδιὰ, μ' ὄλα τοῦτα ἀδελφία ἀπὸ μίαν μητέρα, ἄφησεν καὶ ἀνήψια
θηλυκά, παιδιὰ τῆς ἀδελφῆς του, μὲ τοῦτο ὄλον ἀδελφοὶ¹ ἀπὸ ἕνα πατέρα·
ποιά ἀνήψια τὸν κληρονομοῦν;

Δ. Εἴξευρε τοῦτο, ὅτι εἰς τὸν τούρκικον νόμον τὰ ἀδελφία ὁποῦ
εἶναι ἀπὸ μίαν μητέρα, αὐτὰ καὶ μόνον ἔχουσι ἐδικοσύνην, ἀμὴ ὅσοι κατε-
βαίνοσι ἀπὸ αὐτὰ δὲν τὰ λογαριάζουσι πλέον διὰ ἐδικούς, μόνον τὴν κλη-
ρονομίαν γυρέβουσι ἐδικούς ὁποῦ εἶναι ἀπὸ σπέρμα, ἤγουσι ἀπὸ πατέρα.
Λοιπὸν εἰς τοῦτο ὁποῦ μὲ ἀρωτᾶς, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἔχει ἀνήψια, τοῦ ἀδελ-
φοῦ του παιδιὰ, ἀμὴ ἀδελφοὶ² ἀπὸ μιὰ μητέρα, ἐκεῖνα τὰ ἀδελφία μὴν
μετρᾶς πλέον διὰ ἐδικούς, μόνον ὡσὸν ξένους καὶ γυρεύοντας νὰ δώσει
τὴν κληρονομίαν καὶ γυρεύοντας ἀπὸ πατέρα ἐδικούς, καὶ μὴν ἔχοντας,
τὴν δίδει(ς) εἰς τὰ θηλυκά, ὁποῦ κατεβαίνοσι ἀπὸ πατέρα καὶ διὰ τοῦτο εἰς
τὴν ἄνωθεν κληρονομίαν κληρονομοῦν τ' ἀνήψια, τῆς ἀδελφῆς τὰ παιδιὰ.

f. 7v 55. Μ. Ἐάνισως καὶ τινὰς ἀποθάνει καὶ δὲν εὐρίσκεται ἀπὸ ἀσερνικὸν
κληρονόμος καὶ πάγει ἢ κληρονομιά εἰς πρόσωπα θηλυκά καὶ ἔχει κληρονό-
μους γυναῖκες νὰ τὸν κληρονομήσουσι, οἱ ὁποῖαι κατεβαίνοσι ἄλλαις ἀπὸ
ἀσερνικά καὶ ἄλλαις ἀπὸ θηλυκά, ποιαὶς κληρονομοῦν;

Δ. Οἱ πλέον ζεσταῖς εἰς τὴν ἐδικοσύνην, ὡσὸν νὰ εἶναι ἀπὸ
ἀσερνικά, ὡσὸν καὶ ἀπὸ θηλυκά.

56. Μ. Ἐμὴ ἀνίσως καὶ τινὰς ἀποθάνει καὶ ἀφήνει δύο ἀνηψίες, ἢ
μιὰ εἶναι θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ ἢ ἄλλη τῆς ἀδελφῆς του, ὁποῦ
εἶναι μίαν ἐδικοσύνη τῆς κληρονομιάς;

Δ. Ἐστώντας ὁποῦ εἶναι καὶ οἱ δύο γυναῖκες, λαβάνει κάθε μία
τὰ ἔμισά.

57. Μ. Ἐάνθρωπος ἀπόθανεν καὶ ἔχει μητέρα, ἀπὸ³ πάππον τοῦ
πατέρα του πατέρα καὶ ἀδελφὸς καὶ ἀδελφάς.

¹ ms habet : ἀδελφὴ ² ms habet : ἀδελφὴ ³ recte : πάππον, ἀπὸ

Δ. Γίνονται τὰ καλὰ τοῦ ἀποθανόντος μερίδια τρία καὶ λαμβάνει ὁ πάππος τὰ δύο καὶ ἡ μήτηρ τὸ ἓνα καὶ τὰ ἀδελφία οὐδέν.

58. Μ. Ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἔχει μητέρα καὶ θειαῖς, τοῦ πατρὸς ἀδελφαῖς.

Δ. Ἡ μήτηρ κληρονομᾷ καὶ ὄχι ἄλλος.

59. Μ. Ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἔχει ἀνηψιάν, τοῦ ἀδελφοῦ του παιδίον θηλυκόν, μὲ ὅλα τοῦτα ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ ἓνα πατέρα· καὶ δυὸ ἀνηψιούς, παιδιὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, μ' ὄλον τοῦτο ἀδελφὸς ἀπὸ μίαν μητέρα· τίς κληρονομᾷ;

Δ. Γίνονται μερίδια 8 καὶ τὸ παιδίον τὸ ὁμοπάτριον, ἡγουν ἡ ἀνηψιά, λαμβάνει τὰ 6 καὶ οἱ ἀνηψιοὶ τὰ δύο, ὁ καθεὶς τὸ ἓνα.

60. Μ. Ἄνθρωπος ἐπόθανε καὶ ἄφησεν ἓνα παιδίον θηλυκόν καὶ ἔχει καὶ ἀδελφὸν καὶ ἀδελφὴν ἀπὸ ἓνα πατέρα καὶ ἔχει καὶ ἀδελφὸν καὶ ἀδελφὴν ἀπὸ μίαν μητέρα.

f. 8r Δ. Ἡ θυγατέρα λαμβάνει τὰ ἑμισὰ καὶ τὰ ἕτερα ἡμίση λαμβάνουσιν ὁ ἀδελφὸς καὶ ἡ ἀδελφὴ ὅπου εἶναι ἀπὸ ἓνα πατέρα καὶ τὰ ὁμομήτρια οὐδέν.

61. Μ. Ἄνθρωπος ἀπόθανε καὶ ἔχει ἀδελφὸν καὶ μητέρα.

Δ. Μοιράζουσι εἰς τρία καὶ λαμβάνει ἡ μήτηρ τὸ ἓνα καὶ ὁ ἀδελφὸς τὰ δύο.

62. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανε καὶ ἄφησεν ἄνδρα καὶ θεῖον καὶ μίαν ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτῆς.

Δ. Τὰ ἑμισὰ λαμβάνει ὁ ἀνὴρ καὶ τ' ἄλλα ἑμισὰ ὁ θεῖος καὶ ἡ θεία, μερίζοντας αὐτά: δυὸ ὁ θεῖος καὶ ἓνα ἡ θεία.

63-69 = §§ 1-7.

f. 8v 70. Μ. Ἄλλη γυναῖκα ἄφησεν πατέρα καὶ μητέρα καὶ παιδιὰ καὶ ἄνδρα.

Δ. Ὁ ἄνδρας τὸ 4, οἱ γονεῖς τὸ 3, τὰ λοιπὰ παιδιὰ ἀπὸ ἓνα.

71-79 = §§ 8-16.

f. 9v 80. Μ. Ἄνθρωπος (ἐὰν) ἀποθάνει καὶ ἔχει ἓναν ἀδελφὸν ἀπὸ μητέρα ὅπου τὸν ἐσπειρεν ἄλλος ἄνδρας καὶ ἄλλα ἀδελφία δὲν ἔχει· ἐτοῦτα εἶναι ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα· πῶς μοιράζονται τὰ καλὰ του ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικό;

Δ. Ὁ ἀδελφὸς λαμβάνει τὸ ἕκτο καὶ τὰ λοιπὰ τὰ πέρνουσι οἱ ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικό.

f. 10r 81. Μ. Ἀμὴ ἂν ἔχει ἀδελφία πολλὰ ἀπὸ μίαν μητέρα καὶ ἀδελφία ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἔχει θυγατέρα, πῶς μοιράζουσι;

Δ. Ἐεῦρε τοῦτο, ὅτι διὰν ἔχει θυγατέρα, ὁ ἀποθαμένος, εἶναι ἔξω τ' ἀδελφία ὅπου εἶναι ἀπὸ μίαν μητέρα· καὶ λαμβάνει ἡ θυγατέρα τὰ ἑμισὰ καὶ τὰ ἄλλα ἑμισὰ τὰ πέρνουσι τὰ ἀδελφία ὅπου εἶναι ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα.

82. Μ. Χήρας γυναίκας ἐπόθανεν ἕνα παιδί μοναχό, ὁποῦ εἶχεν καὶ ἔχει ἐδικούς ἀπὸ ἀσερνικό· τὸ παιδί ἐπόθανεν· πῶς μοιράζονται τὰ καλὰ τοῦ αὐτοῦ παιδιοῦ;¹

Δ. Ἡ μητέρα λαμβάνει τὸ τρίτο καὶ τὰ δύο τρίτα οἱ κληρονόμοι ἀπὸ ἀσερνικό· ξεῦρε ἀκόμη καὶ ἐτοῦτο, ὅτι ὅταν ἀποθάνει ἄνθρωπος καὶ ἔχει ἕναν κληρονόμον, μόνον ἀπὸ ἀσερνικό, καλὰ ἢ μητέρα λαμβάνει τὸ τρίτον, ἀμὴ ὦντας ἔχει κληρονόμον περισσότερον ἀπὸ ἕνα, ἢ μήτηρ λαμβάνει μόνον τὸ ἕκτο.

83. Μ. Χήρα γυναίκα εἶχεν παιδίον καὶ ἐπόθανεν καὶ δὲν εὐρέθη ἄλλος κληρονόμος τοῦ παιδιοῦ, μόνον ἢ μάννα του καὶ ἕνας ἀδελφός τοῦ κιοροῦ του, ὁ ὁποῖος ἀδελφός τοῦ κιοροῦν του ἦτον ἀπὸ μίαν μητέρα, ἀμὴ ἐσπάρθησαν ἀπὸ δυὸ κιοροῦνδαις· πῶς μοιράζονται;

Δ. Ὅλα τὰ πέρνει ἢ μάννα καὶ ὁ θεὸς τίποτις, διατὶ πρέπει νὰ εἰξεύρεις, ὅτι ἢ ἐδικοσύνη ἐκεῖνη ὁποῦ εἶναι ἀπὸ μίαν μητέρα, δὲν ἐμπαίνει εἰς σὲ κληρονομιά, μόνον εἰς τὰ ἀδέλφια καὶ τῶν δίδει, καθὼς ἐπροεῖπα, ἕνα ἕκτο μόνον, ἔπειτα δὲν τους λογαριάζει πλέον τοὺς κάτω ὄντας², ἦγουν ἀνηψιούς καὶ ἄλλους, ὁποῦ κατεβαίνουν ἀπὸ αὐτῆς, ἀμὴ ὡσὰν ξένους καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἄνωθεν κληρονομιά δὲν πέρνει ὁ θεὸς, ὅτι δὲν εἶναι ἀδελφός.

84. Μ. Ἄνθρωπος ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν ἀδέλφια ἀπὸ μάννα καὶ ἀπὸ κύρη καὶ ἄλλα ἀδέλφια ἀπὸ κύρη.

Δ. Τὰ ἀδέλφια ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα κληρονομοῦν καὶ οἱ ἄλλοι ἔξω.

85. Μ. Ἄνθρωπος ἄφησεν μίαν θυγατέρα μόνον.

Δ. Ἡ θυγατέρα λαμβάνει τὰ ἑμισὰ μόνον καὶ τὰ ἄλλα ἑμισὰ οἱ πλέον ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικόν.

86. Μ. Ἀμὴ ἂν ἔχει δυὸ θυγατέρας;

Δ. Οἱ δυὸ θυγατέρας πέρνουν τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ἄλλο τρίτον οἱ ἄλλοι πλέον ζεστοὶ ἀπὸ ἀσερνικόν.

f. 10v 87. Μ. Ἀμὴ ἂν ἔχει πολλαῖς θυγατέρας;

Δ. Ἀπὸ δύο καὶ ἀπάνω ὡσὰν εἶναι, λαμβάνουν τὰ δύο τρίτα καὶ τὸ ἄλλο ὡς ἄνωθεν.

88-91 = §§ 25-28.

92-95 = §§ 40-43.

96-97 = §§ 33-34.

98 = § 38.

f. 11r 99. Μ. Ἄνθρωπος (ἐὰν) ἀποθάνει καὶ ἔχει πατέρα καὶ ἀδέλφια δυὸ ἀπὸ μίαν μητέρα· πῶς μοιράζονται;

¹ recte : αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ ; ² recte : κατιόντας

Δ. Ξεῦρε τοῦτο, ὅτι ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι πατέρας τοῦ ἀποθανόντος εἰς τὸ μέσον, ἄλλος κληρονόμος δὲν εἶναι, μόνον ἂν ἔχει μάννα ἢ μητέρα, πατέρα διατεταγμένον, ὁποῦ τοὺς ἐγγίζει, ὡς προείπαμεν, τὰ δὲ λοιπὰ ὁ
 f. 11v πατήρ· ὁποῦ εἶναι τῆς μάννας τὸ || ἕκτον καὶ τῆς γυναῖκας τὸ ὄγδοον.

100-101 = §§ 48-49.

102. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἔχει ἄνδρα, μητέρα καὶ ἀδελφία, ἀσερ-
 νικά καὶ θηλυκά.

Δ. Πέρνει ὁ ἄνδρας τὰ ἑμισιά, ἢ μάννα τὸ ἕκτο καὶ τὰ ἄλλα τὰ μοιράζουσι, δύο τὸ ἀσερνικό, ἕνα τὸ θηλυκό.

103. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἔχει ἄνδρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφία ἀπὸ
 μίαν μητέρα καὶ ἀδελφὴ ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα.

Δ. Κάμνουσι τὸ ἔχει του μερδικὰ 24 καὶ πέρνει ὁ ἄνδρας τὰ ἑμισιά, ἤγουν τὰ 12 καὶ ἡ μάννα τὸ ἕκτον, ἤγουν 4 καὶ ἡ ἀδελφὴ τὸ ἕκτον, ἤγουν 4· ἔμειναν ἄλλα 4 καὶ τὰ πέρνει ὁ ἀδελφὸς ὡς κληρονόμος.

104 = § 51.

105. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἄφησεν ἄνδρα καὶ ἀδελφία 4, ἀπὸ μίαν
 μάννα.

Δ. Τὰ ἑμισιά ὁ ἄνδρας, τὰ ἄλλα ἑμισιά τὰ ἀδελφία, ἴσια ὅλα, τόσον ἀσερνικά, ὡσὰν καὶ θηλυκά.

106-107 = §§ 52-53.

108 = § 84.

109 = § 54.

110 = § 46.

111 = § 57.

f. 12r 112. Μ. Ἄνθρωπος ἀφῆκεν γυναῖκα, πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-
 φὸν ἀπὸ μίαν μητέρα.

f. 12v Δ. Πέρνει ἡ γυναῖκα τέταρτο, ἢ μητέρα τὸ ἕκτο, τὰ ἐπίλοιπα ὁ
 ὁ πατήρ· ὁ ἀδελφὸς ἕξω.

113. Μ. Γυναῖκα ἐπόθανεν καὶ ἀφῆκεν δύο θυγατέρας καὶ πατέρα.

Δ. Γίνονται μερδικὰ 5 καὶ λαμβάνει τὸ 4 οἱ δύο θυγατέρας καὶ
 τὸ ἕνα ὁ πατέρας.

114. Μ. Ἀνίσως καὶ ἀποθάνει τινὰς καὶ δὲν εὐρίσκειται κληρονόμος ἀπὸ ἀσερνικὸν καὶ πάγει ἢ κληρονομιά εἰς σὲ θηλυκά καὶ ἔχει θηλυκὸν ὁποῦ κατεβαίνει ἀπὸ ἀσερνικὸν καὶ ἔχει θηλυκὸ ὁποῦ κατεβαίνει ἀπὸ θη-
 λυκά, πῶς κληρονομοῦσι ;

Δ. Τὰ πλέον ζεστά, τόσον ἀπὸ τὸ ἀσερνικό, ὡσὰν καὶ ἀπὸ τὸ
 θηλυκόν.

115 = § 56.

116. Μ. Ἄνθρωπος (ἐάν) ἀποθάνει καὶ ἔχει ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφὴ καὶ
 ἔχει καὶ ἄλλους ἐδικούς ἀπὸ θηλυκόν.

Δ. Ἐὰν ἔχει μητέρα, τὰ πέραν διὰ τὸ ὅμοιον, εἰ ἔχει καὶ ἀδελφὴν καὶ οἱ ἄλλοι ἀπέξω. Ἀκόμη ξεῦρε καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ θέλει νὰ κάμει ἄνθρωπος διαθήκην, δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀφήσει ψυχικὸν τοῦ κληρονόμου, μήτε ἐμπορεῖ νὰ ἀφήσει ἄλλο περισσότερον ἀπὸ τὸ ἔχει του, μόνον τὸ τρίτον, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπομένουν τῶν κληρονόμων.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΙΔΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

ἀπόξενος 22	ζεστός 11 et passim
ἀρωιῶ 6, 11, 54	κάτω ὄντες (= κατιόντες) 83
ἀσπρικόν 1 et passim	κιουρός 83
γάλα 2, 4, 42, 45	κουραμᾶς 35
ἐδικός 25, 54, 116	κύρης 84
ἐδικοσύνη 54, 55, 56, 83	λαλά 40
ἐμισά 6 et passim	ρέστος (τὸ) 44
ἔχει (τὸ) 19, 36, 103, 116	

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΓΚΙΝΗΣ